

Štefan Murcko

PLAVEC

V dnešných pomeroch, kedy nadobúda nový význam a reálny pohľad na časy a históriu, na roky dávnejšie i menej dávne, pripomíname si 730. výročie prvej písomnej zmienky o obci Plavec. Myslím si, že pripomenutím histórie a rokov, kedy začínajú dejiny a história obce a podaním týchto informácií si zaslúžia naši otcovia, dedovia, pradedovia i pokolenia pred nimi, aby sme ocenili prácu ich umu a pracovitých rúk.

Prešli už stáročia od čias, keď sa v našom chotári usídlili prví obyvatelia. Obec Plavec bola založená ako služobnícka osada na zvykovom práve niekedy pred rokom 1100. V tom čase uhorský kráľ Koloman usídl'oval na hraniciach kráľovstva strážne kmene Plavcov, ktoré mali za úlohu chrániť významné hraničné prechody. Historici sa domnievajú, že aj samotný názov obce Plavec pochádza odvodením od mena týchto kmeňov. Údolím Hornádu a Torysy viedla významná obchodná cesta, ktorá sa pri Plavci napájala na rieku Poprad a popri nej cez Dunajec smerom do Poľska. Až do druhej polovice 13. storočia patril Plavec kráľovskej korune. V roku 1269 kráľ Béla Plavec vymenil za iné majetky na Liptove. Práve to je prvou písomnou zmienkou o obci Plavec. Hrad Plavec bol vybudovaný v 13. stor. a jeho majiteľom v roku 1294 sa stal Ondrej III výmenou za Švábovce na Spiši. Z prameňov vieme, že Plavečský dištrikt, ktorý do roku 1330, kedy vznikla farnosť v Plavci patril do Toryského archidiakonatu a bol súčasťou Jágorského biskupstva. O tom, že už vtedy bol Plavec rozvinutou osadou svedčí aj to, že v Toryskom archidiakonáte boli v tom čase iba dva dištrikty: Toryský a Plavečský. Rímskokatolícky kostol v obci pochádza z 13. storočia zasvätený sv. Margite Antiochijskej, patrónke našej obce.

Pre hrad a obec Plavec sa javí dôležitý rok 1317, kedy kráľ Karol Róbert podaroval hradné panstvo svojmu priateľovi Filipovi Drugethovi. Odvtedy Drugethovci začali cieľavedome kolonizovať okolie Plavca a zakladať nové osady. Tak na Plavečskom panstve vznikli osady Nová Plavnica, Ďurkov, Čirč, Orlov, Andrejovka, Údol, Hajtovka, Kozelec, Hromoš, Legnava a iné. Tieto osady boli založené na nemeckom práve. Aj keď sa roku 1366 majiteľom hradného panstva stal opäť kráľ, kolonizácia pokračuje aj naďalej v nasledujúcich storočiach. Tak boli na valašskom práve osídlené ďalšie osady. Z roku 1427 poznáme portálny súpis, ktorý nám hovorí, že v Plavci vtedy bolo 76 domov.

V polovici 15. stor. mal na hrade Plavec sídlo známy veliteľ bratríckych vojsk Peter Aksamit z Kosova. Práve z Plavečského hradu sa vydávalo bratrické vojsko na lúpežne alebo vojnové výpravy najčastejšie.

Roku 1505 sa vlastníkom hradného panstva spolu s 36 dedinami stáva Michal Horváth z Lomnice výmenou za Oravský zámok.

Od konca 15. stor. sa Plavec vyvíja ako poddanské mestečko s právom trhu, pričom sa trhy konali trikrát do roka. V tomto období vymohol Michal Horváth de Palocsa pre Plavec aj vyberanie pohraničného mýta.

V roku 1700 postihla Plavec a okolité dediny veľká povodeň. V dokumente o tejto udalosti je Plavec ako jediný označený za mestečko. To znamená, že si naďalej udržuje významné postavenie v okolí. V roku 1715 bol hrad vyhlásený za kaštieľ a po ďalších neodborných stavebných úpravách sa stal neobývatelným. Dokonca po požiari roku 1856 sa hrad úplne zničil a dodnes je v ruinách. Posledným vlastníkom majetkov a kaštieľa v obci bol rod Salamonovcov. Najmladší z tohto rodu Gejza Alapi Salamon žil v kaštieli do konca II. svetovej vojny.

Prvý väčší priemyselný podnik, ktorý zamestnával niekoľko obyvateľov bol založený až začiatkom 20. stor. Vyrábala niekoľko druhov syra. Okrem kameňolomu, lesov a domáceho tkania plátna to bolo všetko.

Prelom 19. a 20. storočia je pre Plavec významný z iného dôvodu. V roku 1892 sa v obci narodil Vincent Tomek, dlhoročný generálny predstavený rehole piaristov. Vysoko cenená je okrem iného jeho pedagogická činnosť na Univerzite v Budapešti.

Počas trvania I. ČSR zaznamenal Plavec mierny pokrok. Od roku 1889 do roku 1944 bol Plavec sídlom Obvodného notárskeho úradu.

Najviac obec postihla 11. svetová vojna hlavne prechodom frontu, kedy bola obec zo 70% zničená a vyhorela. Zhorelo 50 domov a s nimi 70 hospodárskych objektov. Okrem toho boli poškodené ďalšie domy. Pri požiari zahynulo 5 obyvateľov, ďalší zahynuli pri prestrelkách počas bojov. Pre obec nastali krušné chvíle.

Po prechode frontu sa začalo s obnovou dediny. V obci vznikli pobočky troch priemyselných podnikov — Ťažobný závod drevársky, Kameňolom a Tehelňa. V tom čase patril Plavec do okresu Sabinov. Po územnej reorganizácii v roku 1960 bol začlenený do okresu Prešov a po vytvorení okresu Stará Ľubovňa bol do tohto zaradený. Práve to, že Plavec bol až do roku 1968 vždy len okrajovou obcou v rozvinutejších celkoch, predurčilo jeho vtedajšiu vývojovú zaostalosť.

Na rok 1958 si viacerí ešte žijúci občania určite pamätajú a budú dlho pamätať. V tomto roku v obci vypukla veľká povodeň, ktorú si vtedy nepamätali ani najstarší ľudia. Celá dedina bola zaplavená a útočisko si ľudia museli hľadať na hradnom kopci a v osade Pastovník. Živel si nevyžiadal obeť na ľudských životoch, aj keď škody na majetkoch boli obrovské.

Napriek ťažkým skúškam, ktoré obec postihli sa začalo s modernizáciou a zveľaďovaním. V rokoch 1960-62 existovalo v obci Poľnohospodárske odborné učilište internátne. V roku 1969 bola ukončená výstavba železničnej stanice a sprevádzkovaný hraničný prechod Plaveč-Muszyna s Poľskou republikou. Svojpomocne sa započalo s výstavbou budovy Obecného úradu, požiarnej zbrojnice a bytových domov. Vznikla prevádzka Vzorodevu Prešov a tým sa zamestnalo niekoľko desiatok žien z obce i okolia. V roku 1973 bol dobudovaný nový cestný most do obce, vybudované bolo zdravotné stredisko. V roku 1969 sa započala výstavba budovy farského úradu. V 80-tych rokoch bolo zriadené Veterinárne stredisko, prevádzkárň MNV, boli upravené ulice v obci a tiež vybudovaná cesta do osady Pastovník. V roku 1976 bol zrušený ŠM a pôda bola pričlenená k JRD Orlov, neskôr JRD Plavec. Vonkajšia oprava kostola bola započatá v roku 1977, neskôr interiéru kostola. Životnú úroveň obyvateľstva zvýšilo otvorenie Nákupného strediska, Domu služieb

a Reštaurácie. Vybudovaný bol areál Agrochemického podniku v obci. Začiatkom 90-tych rokov bol vybudovaný obecný vodovod, neskôr rozšírený do osady Podzámok, vybudovaná bola ČOV. V predchádzajúcich rokoch bola rozšírená kanalizačná sieť v obci do kapacity ČOV. Práve tohto roku, kedy slávi naša obec 730. výročie prvej písomnej zmienky bol do prevádzky uvedený Dom smútku, resp. Dom nádeje.

V súčasnosti obec Plavec patrí k najväčším obciam okresu Stará Ľubovňa nielen svojou rozlohou, ale aj počtom obyvateľov. V obci žije 1850 obyvateľov, má okolo 600 budov, 27 ulíc aj s námestím.

História obce Plavec je ďaleko ďaleko bohatšia ako som sa ja v krátkosti o nej zmienil. Budovali ju viaceré generácie našich praotcov, dedov, otcov a určite si zaslúžia našu úctu a obdiv.

Obraciam sa na rodákov obce Plavec, ktorí v nej žijú, ale aj nerodákov obce tu žijúcich — zachovávajme dedičstvo svojich otcov a chráňme si svoju obec, aby sme v nej mohli žiť spokojne, čisto, bezpečne a s vierou, že ďalšie generácie ocenia našu snahu pre ich ďalší život.

Obraciam sa na rodákov našej obce, ktorí žijú vo svete — robte dobré meno našej obci a obhajujte ju, lebo som presvedčený, že obec čo bolo v jej silách, to Vám dala.

Obraciam sa aj na nerodákov, ktorí v obci účinkovali nejaké obdobie — zanechali ste v našej obci kus svojho života, niekto kratší iný dlhší. Verte, občania si vedia oceniť a uznať Váš prínos pre nich.

Ostáva mi poďakovať každému kto sa len najmenšou mierou pričínil o dobro a rozvoj našej obce. Pán Boh žehnaj našu obec!

Od redakcji:

Przedstawiony powyżej tekst był referatem wygłoszonym przez autora na konferencji poświęconej 730-letciu Pławca. Stefan Murcko pełni funkcję starosty Pławca.

Herb Pławca